

1980-1269

TBMM
Kütüphanesi

Türkiye'de Yasama ve Yürütme

MİLLÎ
EGEMENLİK
YILI
2005

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETTİR

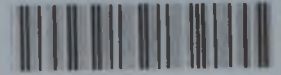

Türkiye'de Yasama ve Yürütme

TBMM
Kütüphanesi

Yer : 1980-1269
Yıl :
Cilt :
Kısım :
Kop :
Dünya : *200606752*

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNİDİR

TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı
Tanıtım Kitapları Serisi: 13

Yayın Yönetmeni
Feridun KEŞİR

Yayın Danışmanı
Kemal ÖZTÜRK

Editör
Ömer EKŞİ

Son Kontrol
TBMM Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanlığı

Tasarım ve Uygulama
On Ajans

Yayın Adresi
TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Bakanlıklar – Ankara

İletişim
Tel : 0312. 420 68 85
Faks : 0312. 420 68 86
www.tbmm.gov.tr
e-mail: bashildb@tbmm.gov.tr

Baskı
TBMM Basımevi
Haziran-2005

ÖNSÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisimizin 23 Nisan 1920'deki açılışından bu yana 85 yıl geçti.

85 yıl önce bu ülkenin kurucusu kahramanlarımızın yürüyüşleri kuşaktan kuşağa aktarılarak devam ediyor.

Şimdi büyük Türkiye, özgür Türkiye hayalimiz için bizler yürüyoruz. Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarından devraldığımız bağımsız Türkiye bayrağını en yüksekte tutarak

azimle ilerliyoruz. Meclisimizin 85. yaşını görkemli bir şekilde kutlamak için 2005 yılını "Milli Egemenlik yılı" ilan ettik.

Bu yılı Milli Egemenlik Yılı ilan etmemizin ve geniş kutlama programları hazırlamamızın temel amacı; milli irade, demokrasi ve özgürlük kavramlarını toplumun her kesimine, hatta her bireye yaymaktır. Böylece, gururla sahip olduğumuz Meclisimiz daha iyi tanınmış, demokrasi kültürümüz gelişmiş, vatandaşlık bilincimiz güçlenmiş olacaktır.

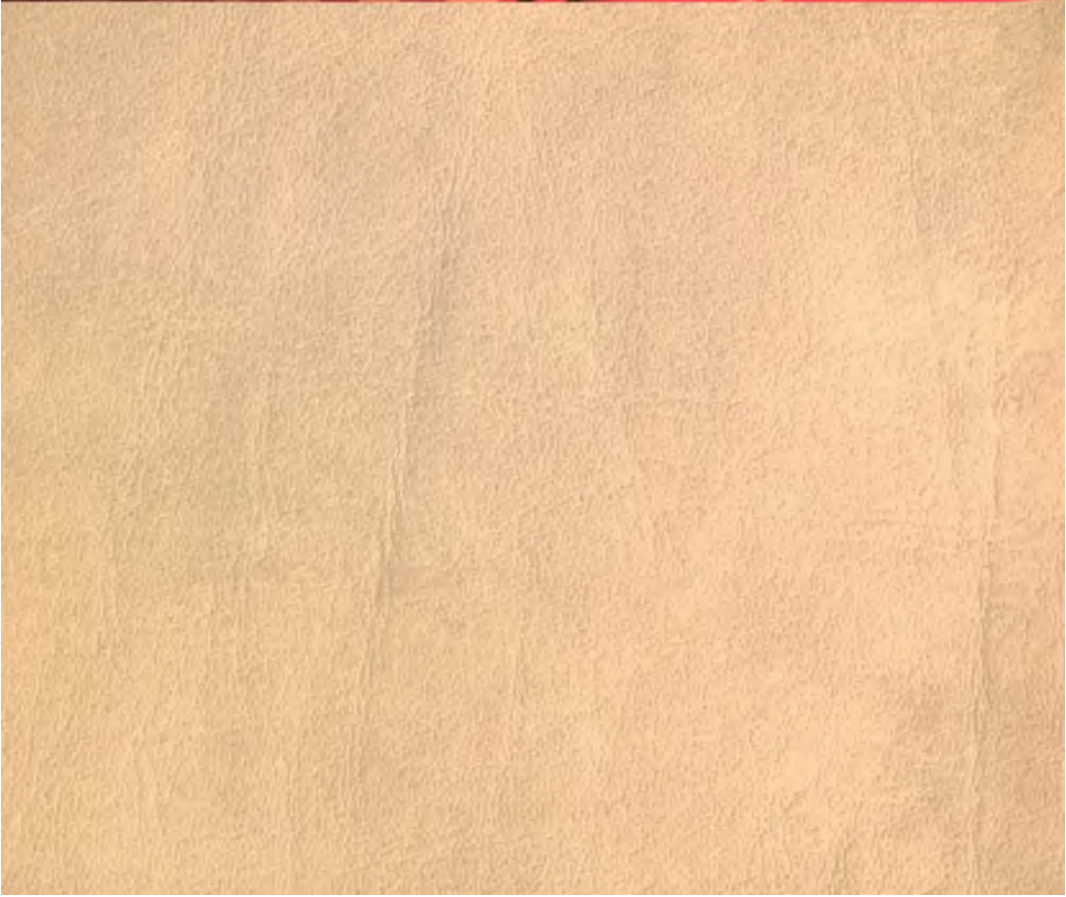
Ayrıca bu yılda, toplumsal barışı sağlamak, yeni diyalog yolları üretmek ve sorunlarımızı çözmek için ortak zemin oluşturmak istiyoruz.

Bu yıl münasebetiyle ayrıca çok geniş çerçeveli bir yayın hazırlığı yaptık. Söz konusu kitaplarımız Meclis uzmanları tarafından hazırlanmış ve sizlerin ilgisine sunulmuştur. Eserlerin; Meclisimizin, milletvekillerimizin, parlamenter sistemin ve demokrasimizin daha iyi tanıtılmasını sağlayacağını umuyoruz.

Saygılarımla

Bülent Arınç
TBMM Başkanı

İÇİNDEKİLER - 2016-2017

TÜRKİYE'DE YASAMA VE YÜRÜTME	6
CUMHURBAŞKANI	6
Cumhurbaşkanının Seçimi	6
Cumhurbaşkanının Tarafsızlığı	7
Cumhurbaşkanının İdari Görevleri	7
Cumhurbaşkanının Sorumsuzluğu	7
Cumhurbaşkanına Vekalet	8
TBMM	8
Anayasal Konumu ve Görevleri	8
TBMM Başkanının Seçimi ve Görevleri	9
Milletvekili Seçimi	9
Milletvekili Dokunulmazlığı ve Sınırı	10
Meclis Komisyonları	10
BAŞBAKAN ve BAKANLAR KURULU	11
Başbakanın Belirlenmesi	11
Başbakanın Görevleri	11
Bakanlar Kurulu	12
Bakan ve Bakanlıklar	12

TÜRKİYE'DE YAŞAMA VE YÜRÜTME

Türkiye'de temel idari ve siyasi görevler, genel yönetimi oluşturan organlar tarafından yürütülür. Bunların çatısını, yürütme organı dediğimiz Cumhurbaşkanlığı ve bakanlar kurulu oluşturur. Parlamenter sistemde yürütme işlevi bu iki organ aracılığıyla sağlanır. Bu ikili yapı içerisinde bakanlar kurulu, yürütmenin esas kanadını oluşturur; yetki ve sorumluluk orada odaklanır. Cumhurbaşkanlığı ise daha çok temsile dönüktür. Bakanlar kurulu, yine parlamenter geleneğe uygun şekilde parlamento içerisinde çıkar. Hükümet, Cumhurbaşkanı'nın onayı ile kurulur. Meclis'in güvenoyu ile göreve başlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), bakanlar kurulunu denetleme araçlarına sahiptir. Cumhurbaşkanı'nı da parlamento aracılığıyla seçilir. Bazı ülkelerde Cumhurbaşkanı halk oyu ile seçilir.

Parlamento yani Türkiye Büyük Millet Meclisi, yürütme organları yani bakanlar kurulu ve Cumhurbaşkanlığı, parlamenter gelenek çerçevesinde Türkiye'nin kaderini belirleyen üç önemli organdır.

CUMHURBAŞKANI

Cumhurbaşkanının Seçimi

Cumhuriyeti ve ulusun birliğini temsil eden Cumhurbaşkanı, devletin başı konumundadır. Cumhurbaşkanı'nı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) seçer. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup da kırk yaşını dolduran ve yüksek öğrenim gören her kişi, Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Önceki anayasalarda cumhurbaşkanı adayı olabilmek için parlamento üyesi olma şartı da aranmıştı. 1982 Anayasası TBMM dışından da Cumhurbaşkanı seçilebilme imkanı getirmiştir. Bu durumda olan bir kişi, Meclis üye tamsayısının en az beşte biri tarafından yazılı olarak aday gösterilmek durumundadır.

Cumhurbaşkanının Tarafsızlığı

Cumhurbaşkanı'nı tarafsızdır, partiler üstüdür ve hangi görüşten olursa olsun, her vatandaşa karşı eşit yakınlık göstermek durumundadır. Anayasa, Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığını kolaylaştırmak için birtakım düzenlemeler getirmiştir; Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin, milletvekillerininkinden daha uzun olması (Cumhurbaşkanı'nın görev süresi yedi yıl), aynı kişinin iki kez Cumhurbaşkanı seçilememesi, Cumhurbaşkanlığı'na seçilen kişinin (varsa) partisi ile ilişkisinin kesilmesi ve milletvekili ise, milletvekilliğinin sona ermesi gibi.

Cumhurbaşkanının İdari Görevleri

1982 Anayasası, Cumhurbaşkanı'nın görevlerini, daha önceki dönemlerle kıyaslandığında oldukça artırmıştır. Bunlar kısaca şunlardır: Devleti içte ve dışta temsil etmek, TBMM'nin kabul ettiği kanunları onaylamak veya yeniden görüşülmek üzere geri göndermek, Anayasa değişikliğine ilişkin kanunları halk oyuna sunmak, Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açmak, bazı yüksek memurları atamak veya atama kararlarını imzalamak, yüksek yargı organlarına üye seçmek, tüzükle ilgili olan bakanlar kurulu kararlarını imzalamak ve yayımlamak, olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan etmek veya bu dönemlerde bakanlar kuruluna başkanlık etmek, hastalık vb nedenlerle mahkumların cezalarını hafifletmek veya tamamen kaldırmak, uluslararası anlaşmaları onaylamak ve yayımlamak.

Cumhurbaşkanının Sorumsuzluğu

Cumhurbaşkanı yürütmenin sorumsuz kadını oluşturur. Dolayısıyla Cumhurbaşkanı görevleri dolayısıyla sorumsuzdur. Hükümetin birçok icraatı Cumhurbaşkanı'nın imzasıyla geçerlilik kazansa da burada sorumluluk Cumhurbaşkanı'na ait değildir. Cumhurbaşkanı'nın imzasını taşıyan işlemlerden dolayı sorumluluk, işlemde imzası bulunan hükümetin başı ve ilgili üyelerinindir.

Cumhurbaşkanı'nın işlemlerine, başbakan ile ilgili bakanlar kural olarak katılırlar. Cumhurbaşkanı'nın imzasını taşıyan kararlar, esasında sorumluluğu taşıyan başbakan ve bakanların kararlarıdır.

Hükümet birçok icraatını Cumhurbaşkanı'nın imzasıyla yürürlüğe soksa da Cumhurbaşkanı da birçok görevini hükümetin veya görevli bakanın katılması ile gerçekleştirebilir. Bunun dışında, Cumhurbaşkanı'na birçok konuda da tek başına işlem yapma yetkisi tanınmıştır. Bazı yüksek memurları atamak, yüksek mahkemelere üye seçmek, üniversite rektörlerini seçmek, genelkurmay başkanını atamak gibi... Cumhurbaşkanı'nın tek başına yaptığı işlemlere karşı yargı yolu kapalıdır.

Cumhurbaşkanı'nın siyasi sorumluluğu da bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanı'nın yaptığı işlemlerden dolayı TBMM'ye karşı sorumlu olan, işlemde imzası bulunan başbakan ve ilgili bakandır. Cumhurbaşkanı'nın eylem ve işlemlerinden dolayı cezai sorumluluğu da bulunmamaktadır. Bunun tek istisnası, vatana ihanet suçudur. Böyle bir suç da, TBMM üye tamsayısının en az üçte birinin önerisi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla mümkün olur. Böyle bir kararın alınması durumunda Cumhurbaşkanı, Yüce Divan olarak Anayasa Mahkemesi'nde yargılanır. Cumhurbaşkanı, görevi ile ilgili olmayan adi suçlar konusunda ise diğer bireyler gibi sorumludur.

Cumhurbaşkanına Vekalet

Cumhurbaşkanı'na vekalet etmek TBMM Başkanı'nın görevleri arasındadır. Cumhurbaşkanı'nın geçici olarak görevinin başında bulunmaması veya Cumhurbaşkanlığı'nın boşalması durumunda TBMM Başkanı bu görevi yerine getirir. Yine Cumhurbaşkanı'na yardımcı olmak üzere kurulan Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği de Cumhurbaşkanlığı teşkilatının işlerini yürütür.

TBMM

Anayasal Konumu ve Görevleri

TBMM, parlamenter gelenek çerçevesinde doğrudan seçimle oluşan tek organdır. "Egemenlik" TBMM'ye ait bir haktır, ancak bu hak Anayasaca sınırlandırılmıştır. Yine Anayasa'ya göre, yasama yetkisi

Türk milleti adına, TBMM'nindir ve bu yetki devredilemez niteliktedir.

TBMM'nin yaptığı esas iş kanuni düzenlemede bulunmaktır. Kanunlar, yurttaşlar için hak ve yükümlülük oluşturan yasama işlemleridir. TBMM, kanun dışında Meclis kararları da kabul etmektedir (savaş hali ilanı, sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilanının onaylanması, bir bakanın Yüce Divan'a sevk edilmesi, milletlerarası anlaşmaların onaylanması, bakanlar kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi vs gibi). TBMM'nin yaptığı kanunlar, Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmektedir. TBMM, yasama yetkisinin yanında, yürütme organını, yani hükümeti denetleme ve düşürme yetkisine de sahiptir.

TBMM Başkanının Seçimi ve Görevleri

TBMM Başkanı milletvekili olan adaylar arasından Genel Kurul'da yapılan gizli oylama ile seçilir ve görevleri şu şekilde özetlenebilir: TBMM'yi Meclis dışında temsil etmek, Genel Kurul görüşmelerini yönetmek, tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini denetlemek, Başkanlık Divanı'na başkanlık etmek ve Divan'ın gündemini hazırlamak, Danışma Kurulu'na başkanlık etmek, TBMM komisyonlarını denetlemek, Başkanlık Divanı kararlarını uygulamak, TBMM'nin idari ve mali işleri ile kolluk işlerini yürütmek ve denetlemek, TBMM'yi ve çalışmalarını tanıtıcı çalışmalar yapmak, Anayasa, kanunlar ve İçtüzük'ün kendisine verdiği görevleri yerine getirmek.

Devlet protokolünde Cumhurbaşkanı'ndan sonra ikinci sırada yer alan Meclis Başkanı, Cumhurbaşkanı yurt dışında iken ona vekalet eder. Meclis Başkanı, konumu gereği bağımsız olduğundan toplantılarda oy hakkı bulunmamaktadır.

Milletvekili Seçimi

30 yaşını dolduran ve Anayasa'da belirtilen seçilme şartlarını taşıyan (ilkokul mezunu olmak, askerliğini yapmış olmak, yüz kızartıcı ve benzeri suçları işlememiş olmak, kamu hizmetinden yasaklı olmamak, terör eylemlerine katılmamak ve bu tür eylemleri tahrik ve teşvik etmemek vs) her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı milletvekili seçilebilir.

TBMM, beş yılda bir yapılan (savaş hali hariç) ve genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşmaktadır. Meclis, bu süre dolmadan da seçimin yenilenmesine karar verebilir. Yine, Anayasa'da öngörülen belli hallerin yaşanması durumunda Cumhurbaşkanı'nın kararı

doğrultusunda da seçimlere gidilebilir. TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Cumhurbaşkanı'nın seçilememesi halinde de seçimler yenilenir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve ara seçimin yapılabilmesi için genel seçimin üzerinden otuz ayın geçmesi gerekmektedir.

Milletvekili Dokunulmazlığı ve Sınırı

Milletvekilleri, hizmet gereği ayrıcalıklı statüde bulduklarından, lehlerine olmak üzere bazı kısıtlamalar söz konusudur. Anayasanın 83'üncü maddesine göre, Meclis faaliyetleri nedeniyle "yasama sorumsuzluğu" ve "yasama dokunulmazlığı" ayrıcalıklarına sahiplerdir. "Yasama sorumsuzluğu", milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerindeki oy ve sözlerinden ve bunları Meclis dışında tekrarlamalarından dolayı hiçbir şekilde sorumlu tutulamayacaklarını ifade etmektedir. "Yasama dokunulmazlığı" ise, milletvekillerinin ceza kovuşturmalarından muaf tutulmalarını temin eden bir ayrıcalıktır.

Bu dokunulmazlığa göre, seçilmesinden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekiline, işlediği iddia edilen suçlarla ilgili yargı işlemleri yapılamamaktadır. Ancak bu durumun da yine Anayasa'da öngörülen belli birtakım (Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali gibi) istisnaları vardır. Bu gibi durumlarda yetkili makamın durumu TBMM'ye bildirme zorunluluğu bulunmaktadır. Bir milletvekilinin sorguya çekilmesi, tutuklanması ve yargılanması ancak, TBMM'nin onun dokunulmazlığını kaldırması ile mümkündür.

Meclis Komisyonları

Anayasa ve TBMM İçtüzük'ü çerçevesinde kurulan komisyonlar, TBMM'nin yasama ve denetim çalışmalarında temel işlev görmektedirler. TBMM Genel Kurulu adına görev yapan bu komisyonlar, uzmanlık konularına göre yasama ve denetim faaliyetlerinde rol almakla birlikte, inceleme ve araştırmalarıyla da gerek Meclis üyelerini ve gerekse de kamuoyunu aydınlatmaktadırlar. Siyasi parti grupları, milletvekilleri oranında komisyonlarda temsil edilmektedirler.

BAŞBAKAN ve BAKANLAR KURULU

Başbakanın Belirlenmesi

Türkiye’de yürütme erki denilince akla başbakan ve bakanlar kurulundan oluşan hükümet gelir. Başbakan, TBMM üyeleri arasından Cumhurbaşkanınca atanır. Bu kişi, en fazla milletvekiline sahip partinin başkanı olur. Cumhurbaşkanı, ara dönemlerde, takdir hakkını kullanarak küçük parti liderlerine de hükümeti kurmak üzere başbakanlık görevini verebilir.

Cumhurbaşkanı’nın, başbakanı ataması/görevlendirmesi hükümeti kurmak üzeredir. Başbakanın belirlediği isimlerden oluşan hükümet üyeleri yani bakanlar, Cumhurbaşkanı’nın onayı ile mümkündür. 1961 ve 1982 anayasaları, TBMM dışından da bakan atamaya imkan sağlamıştır. Bakanlar kurulu kurulduktan sonra, en geç bir hafta içinde, hükümet programı TBMM’de okunur ve güvenoyuna sunulur. Hükümet, TBMM’nin güvenoylamasındaki olumlu sonuca göre icraatlarına başlar.

Başbakanın Görevleri

Başbakan, bakanlar kuruluna başkanlık eder. Görevi ise, bakanlıklar arasında işbirliğini sağlamak ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetmektir. Kural olarak, başbakan ile bakanlar arasında hiyerarşik bir ilişki (ast-üst ilişkisi) yoktur. Fakat bu durum uygulamaya yansımamaktadır. Uygulamada, hükümetin bütün yükü başbakana ve başbakanlık teşkilatına yüklenir. Bu durum, başbakanı bakanlar üzerinde oldukça belirleyici ve etkin bir konuma getirir. Başbakanla ters düşen bakanlar hükümetten ayrılırlar. Ayrıca, başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı, istenilen bakanın görevine son verir.

Başbakanlık teşkilatı içerisinde başbakan en üst amir konumdadır ve onu başbakanlık müsteşarı izler. Gerek başbakanlık teşkilatı içerisinde ve gerekse de bakanlar kurulunun işleyişinde başbakan müsteşarının çok önemli bir yeri vardır. Görevi, özetle başbakana yardımcı olmaktır.

Bakanlar Kurulu

Başbakan ve bakanlardan oluşan idari organa, bakanlar kurulu denir. Devletin önemli işlerinin tamamı bakanlar kurulunda karara bağlanır. Bakanlar kurulu, tüzük çıkarmak ve bazı kamu görevlilerini atamak gibi idari görevleri yerine getirir. Ayrıca, bakanlar kurulunun doğrudan görev alanına girmeyip de başbakanın iradesiyle gündeme sokulan birçok idari olmayan konu da bakanlar kurulunun önüne getirilmektedir.

Normal durumlarda bakanlar kuruluna başbakan veya vekili başkanlık eder. Cumhurbaşkanı da gerekli gördüğü hallerde bakanlar kuruluna başkanlık edebilir. Bakanlar kurulu, kararlarını oybirliği ile alır. Eksik imzalı kararlar, imzalanmak üzere Cumhurbaşkanı'na gönderilemez.

Bakan ve Bakanlıklar

Genel idarenin yürütmekle görevli olduğu kamu hizmetleri, bakanlıklar aracılığıyla sağlanır. Her bakanlık teşkilatının başında bir bakan bulunur. Böylesi bir teşkilattan yoksun olan hizmetler de devlet bakanları denetiminde yürütülür. Devlet bakanı ve bakanların sayısı kanuni düzenlemelerle belirlenmiştir.

Devlet bakanlarının görevi, idari olmaktan çok siyasideir. Hükümet işlerinde başbakana yardımcı olurlar. Bakanlığı olan bir diğer ifadeyle bakanlık teşkilatı bulunan bakanların ise hem idari, hem de siyasi görevleri vardır. Bakanlar idari olarak yönetmelik yaparlar, bakanlığı temsil ederler, kendi bakanlıklarını yönetir ve denetlerler, yapılan harcamaları imzalarlar vs..

İzinli ve özürlü bir bakana, diğer bir bakan vekillik edebilir, ancak bir bakan, birden fazlasına vekillik edemez. Vekalet işlemleri, Cumhurbaşkanı'nın onayı ile mümkündür. TBMM kararı ile Yüce Divan'a verilen bir bakan, bakanlıktan düşmüş olur. Başbakanın Yüce Divan'a sevki durumunda, hükümet istifa etmiş sayılır. Herhangi bir nedenle boşalan bakanlığa, en geç onbeş gün içinde atama yapılmak durumundadır.

TBMM
Kütüphanesi

200606752

EGEMENLER KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR